

MAGYARORSZÁGI SERTÉSINTEGRÁCIÓS MODELLEK ÁTFOGÓ GAZDASÁGI ÉRTÉKELÉSE

ECONOMIC OVERVIEW OF HUNGARIAN PIG INTEGRATION MODELS

Marczin Tamás

ÖSSZEFOGLALÁS

Jól látható, hogy a világ mezőgazdaságában a vezető ágazatok egyik fő innovációs lépése az integráción keresztüli összefonódások kiépítése. Ennek oka, hogy nagyobb vevőkört képesek elérni, másrészt ezt a szélesebb fogyasztói réteget sokkal homogénebb termék szortimenttel tudják ellátni. Tehát végső soron piaci lehetőségeiket nagyban javítják az együttműködés által.

A fent említett ágazatok közül kiemelhető a sertésszektor. Európa vezető sertéstartó országában az együttműködés több évtizedes múltra tekint vissza. Alapjait a Római Szerződés 39. cikkelye fektette le, amely a mezőgazdaság hatékonyságának növelését célozta. Az évek során jelentős integrációs modellek jöttek létre ezek egyike a dániai modell, amely mára nagyságrendileg a vertikum 93%-át foglalja magában „Legfőbb ilyen az integrált termelési rendszer, amely pénzügyileg jutalmazza a termelőt a választott feldolgozó sikeréből” (MICHAEL, 2012).

A rendszerváltás előtt hazánk sertéstermelésében jelentős szerepet játszott az 1968-as Új Gazdasági Mechanizmus, amelynek célkitűzése volt többek között a hazai mezőgazdaság hatékonyságának növelése. Ennek köszönhetően egy speciális integrációs forma jött létre. A rendszerváltást követően az ágazat helyzete jelentősen megváltozott. A tulajdonviszonyok átrendeződésével és az új piaci csatornák követelményei által az ágazat versenyképessége nagyban visszaesett. Több törekvés is volt az évek során, azonban ezt a hatást napjainkra sem sikerült maradéktalanul ellensúlyozni.

A fentiek ismeretében célul tűztem ki, hogy a szakirodalom alapján megvizsgáljam a jelentősebb Európai és hazai integrációs tevékenységeket. Ezután pedig javaslatot teyek az esetleges fejlesztési lehetőségekre.

Kulcsszavak: sertés, integráció, hatékonyság, horizontális integráció, vertikális integráció, versenyképesség

ABSTRACT

It can be clearly seen that one of the main innovations in the leading sectors of agriculture in the world is the construction of mergers through integration. The reason for this is that they can reach a larger customer base, and on the other hand, they can supply this broader consumer range with a more homogeneous product range. So, ultimately, their market opportunities are greatly improved by cooperation.

Among the sectors mentioned above, the pig sector can be highlighted. Co-operation with Europe's leading pig farms has a decade-long history. Its foundations were laid down in Article 39 of the Treaty of Rome, which aimed to increase the efficiency of agriculture. Over the years, a major model of integration has been one of these, the Danish model, which today represents 93% of the vertical scale. „The main one is an integrated production system that financially rewards the producer for the success of the chosen processor” (MICHAEL, 2012).

Before the change-over in Hungary, the New Economic Mechanism of 1968 played a significant role in pig production, the aim of which was to increase the efficiency of domestic agriculture. Thanks to this, a special form of integration has been created. The situation in the sector has changed significantly since the change-over. With the reorganization of ownership and the requirements of new market channels, the competitiveness of the sector has fallen significantly. However, there have been several efforts over the years, and this effect has not been completely counterbalanced by the present.

In the light of the above, I set out to examine major European and Hungarian integration activities using the literature. Then I suggest a possible development opportunity.

Keywords: pig, integration, efficiency, horizontal integration, vertical integration, competitiveness

BEVEZETÉS

Az integráció a mezőgazdaságban jelentős szerepet tölt be. Általa gazdálkodásunk hatékonyságát nagyban javíthatjuk. A sertéságazatot vizsgálva jellemzően kétféle integrációs formát lehet elkülöníteni, ezek a vertikális és horizontális irányok. A vertikális integrációt más néven felülről szervezett formának is nevezhetjük. „Ahogy egyre közelebb jutunk a vertikális integrációhoz, annál inkább csökken a koordinált-integrált egységeknek, szervezeteknek a függetlensége, ugyanakkor a kockázata is. Minél szorosabb a kapcsolat, annál nagyobb a biztonság, de a függetlenség bizonyos fokú feladása is.” (SZABÓ, 2002). Ebben az esetben a különböző szinten lévő tagok egyfajta ellátási láncot hoznak létre, amely általában a fogyasztó által befolyásolt napjainkban.

A horizontális integráció esetében jellemzően a lánc egy adott pontján elhelyezkedő résztvevők alakítják ki az együttműködést, ezért is nevezik ezt a modellt alulról szervezett integrációnak. Ebben az esetben a legfontosabb jellemző az „egységben az erő” megléte, tehát az együttműködés által a termelők könnyebben tudnak piacra lépni, másrészt termékeik egyöntetűbbek nagyobb volumenűek lehetnek. „Megállapítható, hogy ágazati szempontból az integráció lenne kívánatos. Mivel termelői csoport elvileg összefogja az árualapra vonatkozó információkat (értékesítés várható ideje, minőség, hely), tagok között belső koherenciát teremt, betartatja a tagi értékesítési fegyelmet, könyvelési és adminisztrációs háttérrel biztosít, logisztikai tervezést végez, finanszírozási segítséget nyújt.” (MARCZIN, 2018).

A hazai sertésszektor vizsgálva megállapítható, hogy mindkét modellre láthatunk évek óta sikeresen tevékenykedő példát. Azonban a teljes állomány figyelembe véve jelenleg alacsonynak mondható az integráció aránya.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Adatgyűjtésem során felhasználtam az egyetemi könyvtárakban található nyomtatott kiadványokon kívül az internetes adatbázisokban fellelhető szakirodalmi forrásokat is. Ennek során a KSH, AKI, FAO, Science Direct, Scopus, Google Scholar és Web of Science adatbázisaiban kerestem különféle magyar és angol kulcsszavak szerint, mint pl. sertésintegráció, ellátási lánc, pork supply chain, integration, development, problems with integration, european pork production. A lekérdezett eredményeket excel adatbázisban összesítettem és ez alapján végeztem el az irodalmak feldolgozását.

EREDMÉNYEK

„A sertéságazat, mint minden ágazat arra törekszik, hogy folyamatosan növelje hatékonyságát. Példa kedvéért köztudott, hogy a szezonális hatás jól láthatóan jelen van. Hatásainak mérésére szükséges egy, a teljes szektort átfogó nemzeti adatbázis, amely a termelésváltozásokat értékeli éveken keresztül az időszakokat és az üzemméretet is figyelembe véve.” (STALDER, 2013).

A rendszerváltás előtt a hazai sertéságazatban egy jól szervezett vertikális integráció volt megfigyelhető. Ebben az időszakban az ágazatot nagyban segítette, hogy a megtermelt sertéseknek korlátlan piaca volt a KGST tagállamaiban. Fontos tényező volt az is, hogy feldolgozott hús teljes mértékben állami csatornákon keresztül került elosztásra. Az eloszlás történhetett a hazai piacra emellett a már említett külficra. Az integráció és az azon belüli óriási felvevő kapacitás hatására erőteljes növekedés következett be. Ebben az időszakban büszkélkedhetett az egy főre jutó legtöbb sertés címével Magyarország.

„Újdonsága abban rejlett, hogy az éves és középtávú népgazdasági terveket nem bontották le többé vállalatokra, a tervek csak a kormányra és a minisztériumokra nézve tartalmaztak kötelező előírásokat. Az elképzelés az volt, hogy a kormány a központi akarat érvényesítését általában nem közvetlen utasításokkal, hanem ún. közvetett közzgazdasági szabályozóeszközökkel fogja biztosítani. A gazdaság feltételrendszerét az árak, jövedelmek, adók hitelek, kamatok, dotációk, támogatások, devizaszorozók stb. arzenáljával igyekeztek úgy alakítani, hogy a vállalatok kötelező direktívák hiányában is a népgazdasági akaratot megtestesítő tervet teljesítsék.” (VERBÁSZI, 2004).

Napjainkban a magyar sertéságazat elenyésző szerepet tölt be az Európai Unióéban. 2016-os adatok (FAOSTAT) szerint az európai sertésállomány 1,67%-át adtuk. Enne alapján megállapítható, hogy hazánk teljes mértékben árelfogadó szerepet tölt be. Jelenleg a hazai árakat főként a német árkövető rendszer (ZMP) határozza meg. Az árelfogadó hatás tompítására fontos célkitűzés lenne az ágazat számára.

„Ezekre a tényekre kevés objektív, és talán kevés racionális magyarázat is kínálkozik. Főleg abban az összefüggésben, hogy a versenyképességet leginkább meghatározó adottságban, az olcsó abraktakarmány rendelkezésre állásában Magyarország mindkét versenytársunkat jóval megelőzi. Ennek ellenére, a takarmánybázisához képest, Dánia és Spanyolország is sokkal több sertéshúst állít elő, mint hazánk.” (UDOVECZ – NYÁRS, 2009).

A világ sikeres sertésenyésztő országait vizsgálva megállapítható, hogy azok tudnak érvényesülni a világpiacon, akik a teljes termékpályát átfogó integrációt alakítottak ki. „Mára olyan szintre jutott termelésük, hogy a teljes termékpályát szabályozva van emellett jellemzően a hazai nagyüzemeket preferálják a fogyasztók. Az eredmények azt mutatatták, hogy a kínai fogyasztók jellemzően az olyan nagyipari sertésenyésztési rendszereket preferálják, ahol tradicionális sertésfajtákat tenyésztenek, (...). Azok az üzemek, amelyek nagy figyelmet fordítanak az ételminőszer biztonságra, emellett zsírban szegény állandó minőségű húst termelnek szintén kedveltek.” (BARCELLOS et al., 2012).

Európai szinten pedig Spanyolország emelhető ki. Egy átfogó programnak köszönhetően mára Európa vezető sertésartó országává lépett elő, mivel alacsony önköltségen termel, nagy hatékonysággal, nagy mennyiségben, emellett egyenletes minőségben. Hazánk méretéből adódóan nem tud versenyezni velük, azonban az integrációval nagy lépést tehet a felzárkózásért.

„Az Európai Unióhoz történő 2004-es csatlakozás teljesen felkészületlenül érte az ágazatot. Sem a kormányzat nem készítette fel a termelőket a közös piac működésének és a támogatási rendszerek átalakulásának következményeire, sem a termelő-feldolgozó szféra nem tett lépéseket a változó körülményekhez történő alkalmazkodás érdekében. A fejlett sertésartással rendelkező nyugat-európai országokkal szemben Magyarországon nem specializálódtak a gazdaságok. A termelők nagy része saját állományból hagy meg tenyészállatot utánpótlás céljából, ami rendszerint nem járt együtt a természetes hatékonyság javulásával.” (HARANGI-RAKOS, 2013).

A hazai szektorban az évek során több célkitűzés történt a felzárkózásra. Egyik ilyen volt a 85/2002.(IX.18.) rendelet, amely szerepe az akkori ágazati problémák kezelése lett volna.

A rendelet célja termelői csoportok alapítása volt állami felügyelet és támogatás alatt. Megállapítható, hogy a rendelet egyik hibája a támogatási összegek meghatározása volt. Amely nem ösztönözte a volumennövekedést az adott termelői csoportokon belül.

„Minden stratégiai program akkor sikeres, ha átfogó, szakmailag megalapozott, valamint a mérföldköveit tervszerűen végrehajtják. Az egész mezőgazdaságot átfogó program azért lehetett sikeres, mert ezek a feltételek adottak voltak: az erőforrások központi irányítás mellett valóban oda kerültek, ahova szánták őket, valamint a szakmai programok tervszerűen és ütemezetten kerültek végrehajtásra” (BALOGH et al., 2013).

2015-ben a továbbra is fennálló széttagoltságnak a megoldására az akkori sertésstratégia célul tűzte ki 3-5 termelői csoport létrehozását. Ez a törekvés részben megvalósult, azonban az alap felvetést nem minden pontban sikerült teljesíteni.

A fentiek tükrében azt vizsgáltam, hogy egy termelői csoport milyen szerepet tölt be a hazai vertikumban, emellett a Nyugat-Európai modelleket hogyan lehetne adaptálni a hazai piaci környezetbe.

A feldolgozott szakirodalmi példákban is látszik, Európa szerte számos példa mutatkozik a sikeres sertésintegráció meglétére. Ezek közül szeretném kiemelni Spanyolországot. A „Spanyol csoda” abban öltött teste, hogy évtizedekkel ezelőtt felismerték, hogy az ország növénytermesztésre alkalmatlan területeit sertésletelek létesítésével tudják hasznosítani. A beruházások mellett kialakítottak egy integrált rendszert, amely felülről szervezve 3 „szövetkezésen” keresztül kontrollálja a takarmány beszerzést, emellett a genetikát. Ennek köszönhetően 2018-ban az európai országok viszonylatában a legtöbb sertéssel rendelkeznek, másrészt várhatóan 2019-ben elérik a 30 milliós egyedszámot.

Ezzel szemben a fenti példák jól mutatják, hogy hazánk sertéságazatában jelentős különbségek figyelhetők meg. Jelenleg a magyar állomány több mint 70%-a nagyüzemek kezében van, emellett az 1000 koca feletti telepek is jelentős szerepet vállalnak. Az említett tényezők nagyban segíthetnék a versenyképesség növelését, mivel itt már jobban értelmezhető a homogén termék fogalma. Azonban még ezen a szinten is megfigyelhetők együttműködési problémák. „A magyarországi sertéshús vertikum több tekintetben is jelentős hátránnyal küzd a versenytárs országokkal szemben. A fejlett húsvertikummal rendelkező országokban az elmúlt évtizedben erőteljes koncentráció volt megfigyelhető, míg Magyarországon ugyan nem fokozódott az elaprózódottság, de megmaradt a decentralizáció.” (BALOGH, 2009).

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Az előző fejezetekben említett példa jól mutatja, hogy hazánkban jelenleg az integráció hiánya jelentős versenyképességi hátrányt okoz. „Jelenleg a hazai sertésstartás újabb kihívás előtt áll. Európában és Magyarországon is egyszerre erősödik a kereslet a mezőgazdasági termékek iránt az élelmiszerek és a bioenergia piacán. Ugyanakkor az éghajlatváltozás hatására nagyobb a termelés kockázata is. A mezőgazdasági termelés – így a sertéshús előállítás is – a legkockázatosabb termelőtevékenységek közé tartozik.” (BALOGH, 2017). Jól látható, hogy Nyugat-Európában az állattenyésztés szerkezetében erőteljes átszerveződés indult meg. Az utóbbi években a jelentős sertésstartó országok olyan szintű környezetterhelési szintet értek el, amely már a termelés csökkentését ösztönzi. Másrészt a generációváltással egyre kevesebben képzelik el jövőjüket az állattenyésztésben. Az említett problémákat jelenleg hízlalás kiszervezéssel orvosolják az „európai kukoricaövezet” országaiban. Mivel hazánk is idetartozik, célszerű lenne az integráció fejlesztése, amelyet a jelenlegi 40% körüli értékről 90% fölé kéne emelni.

Megállapítható, hogy a hazai sertéshús jelenleg is közkedvelt terméknek tekintendő mivel a gabonaalapú takarmányozásnak köszönhetően zsírral jól átszótt húsnak számít, másrészt érzékszervi mutatói is kiemelkedőek. Azonban a jelenlegi versenyképességi hátrányt az árualap alacsony mennyisége és a homogenitás mértéke adja, amelyet az integráció bővítésével lehetne megoldani, így a magyar sertéshús sikeres termékké válhatna.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- (1) MICHAEL, M. (2012): The future of Danish co-operative slaughterhouses, p. 1. <https://www.globalmeatnews.com/Article/2012/04/30/The-future-of-Danish-co-operative-slaughterhouses>
- (2) STADLER, K.J. (2013): Pork industry productivity analysis, National Pork Board, p. 2. <https://www.pork.org/wp-content/uploads/2017/11/2017-pork-industry-productivity-analysis.pdf>
- (3) VERBÁSZI B. (2004): A rendszer tragédiája, Az 1968-as gazdasági reform előzményei, beindítása és kudarca, Tudományos Közlemények. p. 114.
- (4) UDOVE CZ G. – NYÁRS L. (2009): A sertéságazat versenyeseélyei Magyarországon. Állattenyésztés és takarmányozás. 58. évf. p. 454.
- (5) DUTRA DE BRACELLOS, M. – GRUNERT, K.G. – ZHOU, Y. – VERBEKE, W. – PEREZ-CUETO, F.J.A. (2012): Consumer attitudes to different pig production systems: a study from mainland China. Springer Science. p. 2.
- (6) HARANGI-

RÁKOS M. (2013): A társas vállalkozások és egyéni gazdaságok gazdasági szerepének változása, különös tekintettel az állattenyésztésre. Doktori PhD értekezés, p. 61. (7) BALOGH P. – MARCZIN ZS. – POCSAI K. (2013): Termelési integrációk, termelői csoportok a sertéstartásban. p. 144. In: BALOGH P. – NOVOTNINÉ DANKÓ G. (szerk) Versenyképes sertéshizlalás. Szaktudás Kiadó Ház Zrt., Budapest. (8) SZABÓ G.G. (2002): A szövetkezeti vertikális integráció fejlődése az élelmiszer-gazdaságban. Közgazdasági Szemle. 69. évf. p. 237. (9) MARCZIN T. (2018): Egy magyarországi sertésintegrációs modell gazdasági vizsgálata az alföldi sertés értékesítő és beszerző mezőgazdasági szövetkezet példája alapján, Diplomadolgozat, Debreceni Egyetem, p. 60. (10) BALOGH P. (2009): Kockázati tényezők feltárása és gazdasági vizsgálata a sertéságazatban, Kutatási pályázat, p. 5. (11) BALOGH P. (2017): A sertéshús-előállítás és -fogyasztás gazdasági elemzése, MTA Nagydoktori értekezés, p. 3.

SZERZŐ:

Marczin Tamás

Gazdasági Agrármérnök MSc, végzett hallgató
Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar
marczintamas@outlook.hu

*A publikáció az EFOP-3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosító számú
„Tehetségből fiatal kutató” – A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban c.
projekt támogatásával valósult meg.*

